

گفت و گو با حمید زرگر نژاد، مستندساز

امیدوارم تولیدشان متوقف شود

حمید زرگر نژاد فیلم‌سازی را در سال ۱۳۷۳ شروع کرد. ابتدا سراغ فیلم‌های کوتاه و انیمیشن رفت. پس از ساختن ۱۰ فیلم در این دو زمینه، تله‌فیلم «ساحل مرگ» را ساخت. بعد سراغ مستندسازی رفت و با سفر به کشورهای مثل هلند، سوئد، فرانسه، بلژیک، لبنان، الجزایر، ژاپن و عراق بیش از ۱۰۰ فیلم مستند ساخت که «خورشیدواره» «فریاد یک نفس» و «پژواک یک سکوت» بارزترین آنها هستند

حمید زرگر نژاد که عضو انجمن مستندسازان اروپا هم هست، توانست آثارش را در شبکه‌های ۲، ۱، ۳ سیما و شبکه برون مرزی پرس تی‌وی جلوی دید بینندگان قرار دهد. این مستندساز برجسته ایرانی که اصرار داشت به خاطر کمک‌های مهدی همایون فر، ناصر دهقانی و مهندس اسماعیل رضایی حتماً از آنها تشکر کند حالا مشغول ساختن تله‌فیلم «بلوتوث» برای سیما فیلم است.

و اما «پژواک یک سکوت» که به تهیه‌کنندگی مؤسسه فرهنگی و هنری شاهد و با کارگردانی زرگر نژاد تولید شده مستندی درباره عراق است؛ مستندی که به بررسی آثار و عوارض مواد مریخوار جدید الخلقه‌ای به نام اورانیوم ضعیف‌شده در عراق می‌پردازد. آمریکایی‌ها

اولین بار از این مواد در جنگ سال ۱۹۹۱ علیه عراق استفاده کردند و بعد در حمله سال ۲۰۰۳ این کار را تکرار کردند. هم خود این موضوع و هم زمزمه‌هایی که درباره آثار احتمالی این سلاح‌ها درازمدت بر روی ساکنان شهرهای مرزی ایران وجود دارد بهانه این گفت و گو بود.

■ شما برای فیلم‌سازی به کشورهای مختلفی سفر کرده‌اید؛ از کشورهای اروپایی و شرق دور گرفته تا همین منطقه خودمان. مستندسازی در عراق چه فرقی‌هایی با جاهای دیگر دنیا دارد؟

راستش را بخواهید، تصویربرداری در آنجا خیلی مشکل است. من در کشورهای مختلفی فیلم ساخته‌ام، اما شرایط در عراق متفاوت است. مثلاً از مرز شلمچه تا بصره راه زیادی نیست، ولی خیلی طول می‌کشد

زرگر نژاد برای ساختن مستندش درباره سلاح‌های شیمیایی و اورانیوم ضعیف‌شده، دست‌از‌سر خاویز پرزد کونیا، دبیر کل سابق سازمان ملل هم برداشته است

تا به آنجا برسید، چون ایست-بازرسی‌های زیادی سر راه هست. خود من یک‌بار بازداشت شدم و نگذاشتند جلو بروم. فقط چون عضو انجمن مستندسازان اروپا بودم، آزادم کردند و گذاشتند از عراق خارج شوم.

■ در جنگ آمریکا با عراق، اشغالگران از سلاح‌های مختلفی استفاده کرده‌اند، اما شما در فیلم‌هایتان مشخصاً سراغ سلاح‌های شیمیایی و اورانیوم ضعیف‌شده رفته‌اید. چطور شد سراغ این سلاح‌ها رفتید؟

به خاطر ناآشناخته بودنشان. اکثر مردم دنیا سلاح‌های دیگر را کم و بیش می‌شناسند، ولی با این‌ها آشنایی زیادی ندارند. به علاوه مردم ما را هم نمی‌شناسند. مثلاً من برای تحقیقی به موزه نرماندی در فرانسه رفتم. این موزه، موزه خیلی مجهزی است که می‌توانید در آنجا راجع به تمام جنگ‌های دنیا و آسیبی که مردم مظلوم از سلاح‌های کشتار جمعی دیده‌اند اطلاعات خوبی پیدا کنید. من از مسوولان آنجا درباره ایران و عراق چیزهایی پرسیدم و دیدم در مورد ما، جانبازهای شیمیایی مان یا مثلاً مردم سردشت هیچی نمی‌دانند. وقتی عکس مجروحان شیمیایی جنگمان را به آنها نشان می‌دادم، می‌گفتند اینها دیگر چیست؟ سوختگی است؟! در دانشگاه سوئد کسی نمی‌دانست طولانی‌ترین جنگ قرن کدام است. خیلی‌ها جواب می‌دادند جنگ کره! از مادر هیچ موزه‌ای اطلاعاتی وجود ندارد. همین ناگاهی باعث شد شروع کنیم به کنکاش و ساختن فیلم در این باره. با شخصیت‌های معروفی مثل خاویز پرزد کوه‌پار و نخست‌وزیر پیشین فرانسه هم در این مورد حرف زدیم. من قبلاً در کشور هلند راجع به جانبازهای شیمیایی و کمک یک سری شرکت‌های خارجی در تجهیز عراق به سلاح‌های شیمیایی یک فیلم مفصل ۹۰ دقیقه‌ای ساخته بودم. آنجا در هلند، دختر ۱۷ ساله کردی بود به نام «چیمَن» که رفته بود دنبال «فان آنراد»، فروشنده مواد اولیه تولید سلاح‌های شیمیایی به عراق، و از او شکایت کرده بود. من هم دوربینم را برداشتم و مسیری را که «آنراد» در اروپا طی کرده بود، از یک ژاپنی مواد اولیه خریده بود، بعد به ترکیه انتقال داده بود و از مرز وارد عراق کرده بود دنبال کردم. جالب اینجاست که جلوی او را با آن همه مواد نمی‌گرفته‌اند، ولی جلوی من فیلمبردار را چرا.

■ اصلاً اورانیوم ضعیف‌شده چیست و اولین بار کی و کجا از آن استفاده شد؟

اورانیوم ضعیف‌شده یا depleted uranium یا اختصاراً (du) همان زباله اتمی است؛ یک ترکیب شیمیایی سمی و رادیواکتیو دارای قدرت نفوذ زیاد که به خاطر چگالی بالایش می‌تواند حتی در زره تانک هم فرو برود. این ماده ۱/۷ بار سنگین‌تر از سربی است که در جنگ عراق و ایران استفاده می‌شد. اولین بار هم آمریکا از آن در جنگ خلیج

فارس در سال ۱۹۹۱ استفاده کرد.

■ در مورد سندروم خلیج چیزی شنیده‌اید؟

نه خیلی. البته این موضوع به اروندرود برمی‌گردد. عربستان و عراق قبلاً با هم قراردادی داشتند که در آن عراقی‌ها برای بلند نشدن شن‌های اطراف عربستان روی آنها روغن سسوخته می‌ریختند. بعد از جنگ ایران و عراق به دلیل اوضاع بحرانی عراق این کار به فراموشی سپرده شد و این غبارها وارد ایران شدند. هنوز هم می‌شود. این مواد به صورت ذرات کوچک‌تر از میکرون وارد ریه، گره لنفاوی، مغز و اعضای دیگر بدن می‌شوند و سرطان‌های وحشتناکی را پدید می‌آورند. ما در عراق کودکانی را دیدیم که دو نوع سرطان داشتند. اصلاً در پزشکی معمول نیست که کسی همزمان دو سرطان داشته باشد! در فیلممان یادگیری را به نام جواد علی، متخصص سرطان، مفصل حرف زدیم. او تصویری را به ما نشان داد که بسیار منجر کننده هستند و اصلاً امکان پخششان وجود ندارد. ما حتی در این فیلم با یک سرباز آمریکایی حرف زدیم که بر گه آزمایش خونش را به ما نشان داد. در خون او درصدی از «اورانیوم فقیر شده» وجود داشت. بچه این سرباز هم ناقص بود؛ دست نداشت. او الان عضو سازمان‌های غیردولتی (NGO) مخالف جنگ است.

■ خاطره خاصی از ایامی که در عراق بودید و فیلمتان را می‌ساختید دارید؟

موقع ساختن فیلممان در عراق، کودکی را دیدیم به نام عباس. نمی‌دانم هنوز زنده است یا نه، چون پزشکش می‌گفت دو هفته دیگر بیشتر زنده نمی‌ماند. بعد از پایان فیلم تلاش‌هایی شد برای درمانش در ایران، ولی نمی‌دانم به کجا رسید. بیمارستان برایش مثل خانه بود. به همه مرضی‌های سرطانی سر می‌زد و احوالشان را می‌پرسید. یادم می‌آید عاشق تیم منچستر یونایتد بود. می‌دانید که مهم‌ترین NGO در مورد عدم استفاده از اورانیوم ضعیف‌شده در منچستر قرار دارد. برای همین ما به این شهر رفتیم. عباس دوست داشت آن باشگاه را ببیند. ما هم با دوربینمان به آنجا رفتیم و فیلم گرفتیم.

■ چه NGOهای شاخصی را که در این زمینه، یعنی مبارزه علیه استفاده از اورانیوم ضعیف‌شده می‌شناسید؟

کمیسیون بین‌المللی حفاظت رادیولوژیکی در ژاپن، سازمان بهداشت جهانی... سازمان‌های زیادی هستند. اما ائتلاف بین‌المللی برای منع سلاح‌های حاوی اورانیوم با نام اختصاری (ICBUW) از جمله معروف‌ترین‌هاست.

■ انگیزه‌تان برای ساختن فیلم درباره این سلاح‌ها چه بود؟

فکر می‌کنم وظیفه‌ام بوده، چون استفاده از این سلاح‌ها را کاری غیر انسانی می‌دانم. فقط امیدوارم روزی تولیدشان متوقف شود.

در دانشگاه سوئد کسی نمی‌دانست طولانی‌ترین جنگ قرن کدام است. خیلی‌ها جواب می‌دادند جنگ کره! از مادر هیچ موزه‌ای اطلاعاتی وجود ندارد. همین ناگاهی باعث شد شروع کنیم به کنکاش و ساختن فیلم در این باره